

BÁO *LE PARIA* VÀ MỘT SỐ KINH NGHIỆM ĐỐI VỚI CÔNG TÁC BÁO CHÍ HIỆN NAY

ĐỖ THỊ MỸ AN*

Sau khi ra đời, *Hội Liên hiệp các dân tộc thuộc địa* quyết định sử dụng báo chí làm cơ quan ngôn luận để tranh thủ sự đồng tình của dư luận. Báo *Le Paria* (*Người cùng khổ*), viết bằng tiếng Pháp, ra số đầu tiên vào thứ 7 (ngày 1-4-1922) và số cuối cùng ra tháng 4-1926. Báo *Le Paria* là tiếng nói chính nghĩa của giai cấp vô sản và nhân dân bị áp bức các thuộc địa, là vũ khí để chiến đấu chống lại chủ nghĩa thực dân với sứ mệnh đã được xác định rõ ràng là “giải phóng loài người”¹.

Nguyễn Ái Quốc là một trong những người sáng lập và lãnh đạo chủ chốt của tờ báo. Người làm chủ nhiệm, chủ bút, trực tiếp viết bài, giữ quỹ và kiêm cả việc phát hành, bán báo. Làm việc không mệt mỏi, Nguyễn Ái Quốc đóng góp cho sự tồn tại và phát triển của báo không chỉ bằng cách dành cả phần tài chính eo hẹp của mình cho báo, mà còn viết nhiều bài báo với loại hình phong phú gồm cả truyện, ký, xã luận, tranh vẽ...

Đến thời điểm hiện nay, Báo tàng Hồ Chí Minh đã thống kê được 38 bài báo của Nguyễn Ái Quốc đăng trên báo *Le Paria* từ số 2 (1-5-1922) đến số 37 (10-1925), dưới 7 bút danh khác nhau (còn một số bút danh đang tiếp tục được xác minh). Các bài báo của Nguyễn Ái Quốc thời kỳ này tập trung vạch trần tội ác của chủ nghĩa thực dân đã gây ra cho nhân dân Việt

Nam, nhân dân Đông Dương và các thuộc địa khác trên các lĩnh vực: chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội. Từ đó, giúp người đọc nhận thức rõ hơn về sự tàn bạo của chủ nghĩa thực dân nói chung và thực dân Pháp nói riêng; về mâu thuẫn không thể điều hòa giữa chủ nghĩa thực dân với nhân dân lao động tại các thuộc địa; về mối quan hệ giữa cách mạng thuộc địa và chính quốc. Cũng chính từ những bài báo đó, Nguyễn Ái Quốc đã góp phần truyền bá chủ nghĩa Mác – Lênin vào phong trào công nhân ở các thuộc địa, thức tỉnh phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc. Đồng thời Người cũng chỉ ra yêu cầu cấp thiết của việc đoàn kết giai cấp và đoàn kết quốc tế, giữa nhân dân các nước thuộc địa, giữa thuộc địa với chính quốc và xác định đó là những điều kiện cơ bản để bảo đảm cho cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp đi đến thắng lợi hoàn toàn.

Báo *Le Paria* tuy chỉ tồn tại trong 4 năm, xuất bản được 38 số, số lượng bản in không nhiều, song tờ báo đã có vai trò rất lớn trong việc tạo một luồng gió mới đối với phong trào đấu tranh ở các nước thuộc địa thời kỳ đó, đồng thời cũng để lại nhiều kinh nghiệm về *nâng cao chất lượng nội dung của các tác phẩm báo chí; về phương pháp tuyên truyền của báo chí đối với nhân dân và về đạo đức của người làm báo...*

Những bài đăng trên báo *Le Paria* với nội dung mang tính chiến đấu cao, lời viết sắc sảo, cô

* Báo tàng Hồ Chí Minh

động, dễ đi vào lòng người đã tạo nên những rung động sâu sắc trong tâm hồn người đọc, thổi bùng lên lòng yêu nước, khơi dậy tinh thần dân tộc, ý chí đấu tranh quyết liệt không khoan nhượng với kẻ thù. Đồng chí Bùi Lâm – khi đó đang sinh sống tại Pháp đã ghi lại cảm tưởng của mình khi đọc báo *Le Paria*: “Tôi đọc mê man, ngón ngấu, người rần rật như có lửa đốt bên trong. Đọc xong liền vùng chạy đi tìm anh em mình đọc nghe chung. Cả lũ chúng tôi ai cũng ứa hai hàng nước mắt. Những bài báo ngắn gọn sao lại có thể khuấy động tâm hồn, tâm hồn của người mất nước, của người bị áp bức, bóc lột đến như thế. Những bài báo đọc lên cứ thúc giục người ta hành động”².

Hai tiêu chí đánh giá rõ ràng nhất sức sống của báo *Le Paria* trong lòng độc giả là số lượng người đặt mua báo dài hạn ngày một tăng lên ở nhiều địa phương khác nhau và số người ủng hộ tiền cho báo. Trong bản báo cáo của mật thám Pháp gửi Bộ trưởng Nội vụ, tháng 3-1924, có đề cập đến số lượng người đặt mua báo: “khoảng 500 người đặt mua cả năm, phần lớn họ ở thuộc địa và đa số là công chức người bản xứ”³. Theo hồ sơ mật thám, hai tháng trước khi Nguyễn Ái Quốc rời Pháp đi Liên Xô, có 20 người từ những địa chỉ mang quốc tịch khác nhau: Việt Nam, Maroc, Tuynidi, Máctinich, Haiti, Trung Quốc... gửi đơn cho Nguyễn Ái Quốc tại số 3 phố Mácsêđê Patriácsơ đặt mua báo.

Tính đến thời điểm trước khi Nguyễn Ái Quốc đi Liên Xô, Toà soạn báo *Le Paria* công bố số tiền ủng hộ báo là 892 phơrăng. Có lần một nhóm công nhân Việt Nam gửi 100 phơrăng (*Le Paria* số 6 và 7), 180 phơrăng ủng hộ báo (*Le Paria* số 14), các bạn nước ngoài có bạn ủng hộ 40-50 phơrăng...

Báo *Le Paria* có được sức sống mãnh liệt như vậy, có một lý do cơ bản là tờ báo đã tìm được

đúng những vấn đề mà độc giả mong chờ, đáp ứng đúng nhu cầu cần thiết của quần chúng lao khổ. Báo đã thay mặt quần chúng nhân dân nêu lên nỗi khổ cực của người dân mất nước, vạch trần tội ác của đế quốc và vạch ra cho họ một con đường để tự giải phóng.

Một mục tiêu lớn của báo *Le Paria* là vạch trần bộ mặt thật của thực dân Pháp, song tờ báo lại được xuất bản ngay trong lòng thủ đô Pari. Vì thế, từ ngày ra đời đến lúc bị đình bản, báo *Le Paria* tồn tại trong những điều kiện hết sức khó khăn về tài chính và phương tiện hoạt động, luôn bị cảnh sát theo dõi, đe dọa, ngăn trở việc chuyển báo vào các nước thuộc địa.

Mỗi số báo phát hành khoảng 1.000 đến 5.000 bản, có số in trên 5.000 bản (tùy thuộc vào mục đích tuyên truyền trong thời gian nhất định và khả năng tài chính cho phép), 50% số lượng báo in ra gửi tới các nước thuộc địa, số còn lại gửi cho những người đặt mua báo dài hạn và bán lẻ ở các đại lý sách báo. Để đạt được “doanh số” bán báo cao nhất có thể, nhằm tuyên truyền sâu rộng tới quần chúng nhân dân, Ban Biên tập - đặc biệt là Nguyễn Ái Quốc có những phương pháp tuyên truyền rất hữu ích.

Sử dụng hệ thống bưu điện thông thường, đây là con đường công khai đưa báo chí từ Pháp về Việt Nam, mức độ gia tăng theo thời gian, ảnh hưởng của tờ báo cũng được mở rộng. Chính quyền thực dân Pháp bắt đầu bí mật kiểm duyệt thư tín, bưu phẩm từ Pháp gửi về nước và tịch thu các ấn phẩm không có lợi cho chúng, trong đó có những “gói và thư gửi cho báo *Le Paria*, xuất bản ở Pari, cũng như những thư tín do báo này gửi về Đông Dương”⁴. Nếu khám xét, thấy báo *Le Paria*, thì lập tức báo bị tịch thu và người đưa báo bị bắt, nhất là thủy thủ người bản xứ thì lại càng bị trừng phạt nặng nề hơn người Pháp.

Do vậy, đồng thời với sử dụng đường liên lạc công khai, Nguyễn Ái Quốc chủ động xây dựng một *đường dây bí mật thông qua những thủy thủ yêu nước*, làm việc trên tuyến đường vận tải biển Pháp – Đông Dương. Đã có nhiều cách để bảo vệ, chuyển báo về trong nước an toàn. “Tất cả các tài liệu giấu trong các sọt đựng trứng đưa xuống tàu để giữa lẫn rom lót và lượt trứng xếp ở trên”⁵. Tàu về đến Nhà Bè, có người đến hỏi theo ám hiệu mới giao. Sau đó đem tài liệu ra, lấy bột mỳ nhào nước, nhét tài liệu vào giữa những ổ bánh mỳ đó mang đi nướng đến độ vừa phải, không làm cháy giấy bên trong, rồi bỏ xuống thuyền đem đi. “Báo gửi từng cuộn 10 số một, bọc cẩn thận bằng giấy bọc thông thường, có một hoặc hai tờ báo (báo “*Người cùng khổ*” - ND) để lẫn vào, báo được khéo léo gấp sao cho đầu đề và các bài báo nguy hiểm nhất bị giấu đi”⁶. Nhưng “Sau cùng phải dùng đồng hồ có chuông mà gửi. Cách gửi như vậy thật lăm, nhưng báo đều đến các thuộc địa”⁷.

Phát hành báo thông qua các cơ sở bán lẻ. Công việc này không dễ, nhưng Toà soạn đã tổ chức được ba nơi chuyên bán báo lẻ: Hiệu sách Pôđitvixơ, số 16 phố Xanh Xôvoranh, Pari; Số 3 phố Mácsêđê Patriácơ và ở Máctiních. Phơđơ Phơrăngxơ, số 50 phố Cộng hoà.

Đặc biệt, Nguyễn Ái Quốc còn có một hình thức tuyên truyền hết sức đặc biệt: Phát báo tại các buổi mít tinh và kêu gọi ủng hộ. Phương thức quảng bá này có hiệu quả vô cùng bất ngờ: Báo trực tiếp đến tay người lao động và Toà soạn báo nhận được nhiều sự ủng hộ cả về vật chất và tinh thần; “nếu đem bán thì 100 tờ báo được 5 phơrăng, nhưng “biểu không” thì có khi được tới 10, 15 phơrăng. Vì anh em công nhân có một, hai xu hoặc một, hai phơrăng cũng cho cả”⁸.

Báo *Le Paria* xuất bản và tuyên truyền trong những điều kiện hết sức khó khăn, song

bằng chất lượng nội dung, đặc biệt với những phương thức tuyên truyền hợp lý, báo đã đến được với đông đảo quần chúng nhân dân, hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ đưa lý luận chính trị đến với giai cấp vô sản các nước thuộc địa một cách đầy đủ và hệ thống.

Một điểm đặc biệt của báo *Người cùng khổ* là những người viết báo chính là những người trực tiếp quyên góp tiền để xuất bản báo và không nhận nhuận bút. Trong khi đó, hầu hết các thành viên trong Tòa soạn đều có hoàn cảnh kinh tế khá khó khăn. Vượt lên trên tất cả những hoàn cảnh khắc nghiệt, những người làm báo *Le Paria* vẫn duy trì sự tồn tại cho báo và từng bước đưa tờ báo thành một “món ăn tinh thần” vô cùng ý nghĩa dành cho người lao động chính quốc và nhân dân các nước thuộc địa.

Đã 88 năm kể từ khi báo *Le Paria* ra số đầu tiên, song những bài học mà tờ báo để lại cho công tác báo chí tuyên truyền vẫn còn nguyên giá trị trong điều kiện hiện nay.

Trong bối cảnh nước ta và thế giới hiện nay, sự bùng nổ của thông tin và sự tác động đa chiều của cơ chế thị trường đặt ra cho người làm báo nhiều thời cơ và thử thách. Người làm báo cần tự rèn luyện ý thức nỗ lực học tập, nâng cao *trình độ và phẩm chất đạo đức cách mạng* và toàn tâm toàn ý với sự nghiệp báo chí cách mạng trong sự nghiệp đổi mới - xứng đáng là những chiến sĩ tiên phong trên mặt trận tư tưởng - văn hóa như mong muốn của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

1, 5. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 2000, T.1, tr. 456, 110

2. Bùi Lâm: *Bác Hồ* (Hồi ký), Nxb Văn học, H, 1975, tr.8

3, 7. Tài liệu lưu Kho Tư liệu Bảo tàng Hồ Chí Minh, ký hiệu: H21C1/19

4, 8, 9. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, Sđd, T.9, tr. 412, 417, 417

6. Hồng Hà: *Bác Hồ ở Pháp* (Hồi ký), NXB Văn học, 11, 1970, tr.62